

Sygn. akt II USK 98/22

POSTANOWIENIE

Dnia 9 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania Wyższej Szkoły w Ś. (obecnie Akademii w Ś.) i D. K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Poznaniu przy udziale zainteresowanej Fundacji E. o podstawę wymiaru składek, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 9 marca 2023 r., skargi kasacyjnej odwołującej się Wyższej Szkoły w Ś. (obecnie Akademii w Ś.) od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 13 października 2021 r., sygn. akt III AUa 610/20,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. nie obciąża strony skarżącej kosztami pełnomocnika organu rentowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 13 października 2021 r., sygn. akt III AUa 610/20, Sąd Apelacyjny w Poznaniu – w sprawie z odwołania Wyższej Szkoły w Ś. (dalej jako: „płatnik”) i D. K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Poznaniu przy udziale zainteresowanej Fundacji E. – oddalił apelację płatnika od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 18 lutego 2020 r., sygn. akt VII U 329/19, w którym Sąd Okręgowy oddalił odwołania płatnika Wyższej Szkoły w Ś. i D. K. od decyzji organu rentowego z dnia 4 grudnia 2018 r. W decyzji tej ZUS [...] Oddział w Poznaniu wskazał szczegółowo

kwoty stanowiące podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe i zdrowotne D. K. z tytułu umowy o pracę u płatnika składek wynosi w okresach objętych decyzją.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego płatnik Wyższa Szkoła w Ś. (obecnie Akademia w Ś.) zaskarżył skargą kasacyjną. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na przyczyny przyjęcia skargi do rozpoznania określone w art. 398⁹ § 1 pkt 2 i 4 k.p.c.

W ocenie strony skarżącej w niniejszej sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów – art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 12 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych w zw. z art. 22 k.p. w zw. z § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

Wskazano, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi na oczywiste i rażące naruszenie przez Sąd Apelacyjny przepisu art. 111 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 111 ust. 5 ustawy - Prawo Szkolnictwie Wyższym w zw. z § 1 ust. 1 Statutu skarżącej polegające na błędnym zastosowaniu w niniejszej sprawie art. 111 ust. 1 pkt 2 ustawy - Prawo Szkolnictwie Wyższym.

W ocenie skarżącej rozstrzygnięcie niniejszej sprawy uzależnione jest od dokonania wykładni przepisów art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 12 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych w zw. z art. 22 k.p. w zw. z § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Istotne dla rozstrzygnięcia sprawy uznać należy powstałe na gruncie ww. przepisów i wywołujące rozbieżności w orzecznictwie następujące zagadnienia: 1. czy stypendium przyznawane na podstawie przepisów ustawy - Prawo o Szkolnictwie Wyższym przez uczelnię wyższą niebędącą państwową ani samorządową osobą prawną, którego zasady przyznawania zostały zatwierdzone przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki i które zostało przyznane pracownikowi tej uczelni zatrudnionemu na podstawie umowy o pracę stanowi przychód tego pracownika z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy w rozumieniu art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń

społecznych w zw. z art. 12 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, podlegający doliczeniu do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne? w przypadku odpowiedzi pozytywnej na powyższe pytanie: 2. czy przepis art. 21 ust. 1 pkt 39 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych w związku z brzmieniem art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stanowi podstawę zwolnienia przychodów uzyskanych przez pracownika uczelni wyższej niebędącą państwową ani samorządową osobą prawną z tytułu stypendium przyznawanego i wypłacanego przez tę uczelnię, którego zasady przyznawania zostały zatwierdzone przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, od obowiązku doliczenia do podstawy wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne? Przy tym o tym, iż ww. przepisy oraz powstałe na ich gruncie zagadnienia wywołują rozbieżności w orzecznictwie świadczą m.in. wskazane we wniosku rozbieżne rozstrzygnięcia wydawane przez Sąd Okręgowy w Poznaniu w sprawach z odwołania WWSSE przeciwko pozwanemu organowi rentowemu w zakresie zasadności doliczania przychodów uzyskiwanych przez pracowników WWSSE z tytułu stypendium naukowego do podstawy wymiaru składek.

W ocenie skarżącej stypendia naukowe, o których mowa w art. 21 ust. 1 pkt 39 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych nie podlegają oskładkowaniu składkami na ubezpieczenie społeczne już tylko z tego powodu, iż nie stanowią one przychodu ze stosunku pracy, a w konsekwencji brak obowiązku odprowadzania od wypłacanego stypendium składek na ubezpieczenie społeczne jest niezależny od obowiązywania w tym zakresie jakichkolwiek przepisów szczególnych o charakterze wyłączeń.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania; ewentualnie - o oddalenie skargi kasacyjnej, a także o zasądzenie – w każdym przypadku – od skarżącego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującego się płatnika nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony potrzebą wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) oraz tym, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżąca wykazała istnienie przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 2 i 4 k.p.c.

Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), jak i nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 3 marca 2020 r., II PK 36/19, LEX nr 3034647; z dnia 12 maja 2020 r., I UK 128/19, LEX nr 3026475; z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578; z dnia 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17, LEX nr 2495968; z dnia 10 kwietnia 2018 r., II PK 143/17, LEX nr 2525398; z dnia 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17, LEX nr 2486162; z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114; z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Przedstawiane problemy prawne, jak i wykładnia art. 111 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 111 ust. 5 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r.- Prawo o szkolnictwie

wyższym w związku z § 1 ust. 1 Statutu Wyższej Szkoły została poddana ocenie przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 października 2022 r., II USKP 21/22 (niepublikowanym), w sprawie z odwołania WWSSE od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Poznaniu z dnia 4 grudnia 2018 r., stwierdzającej, że podstawa wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe i zdrowotne P. F. z tytułu umowy o pracę u płatnika składek wynosi kwoty szczegółowo wskazane w tej decyzji za poszczególne miesiące okresu od października 2013 r. do grudnia 2017 r. uwzględniające (także): 1) przychód pracownika nazwany przez pracodawcę „stypendium naukowym”, 2) przychód pracownika uzyskiwany w ramach umów o dzieło zawartych z Fundacją E.

Wyjaśniono w nim, że katalog obowiązków pracowników akademickich na gruncie obowiązującej poprzednio ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym został określony w art. 111, jednak wymienione w nim obowiązki nie miały charakteru wyczerpującego. Przepis ten określał istotę aktywności zawodowej poszczególnych grup nauczycieli akademickich. Pozostałe obowiązki nauczycieli akademickich wynikają z innych przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym, przepisów szczególnych oraz z przepisów powszechnego prawa pracy, które stosuje się w zakresie nieuregulowanym w tej pragmatyce (art. 136 ust. 1 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym). Treść obowiązków, do pewnego stopnia, mogły również determinować postanowienia autonomicznych źródeł prawa, w tym statutów szkół wyższych. W każdym przypadku doprecyzowanie obowiązku może nastąpić w akcie, na podstawie którego powstaje stosunek pracy. Przedmiot obowiązków zawodowych wyliczonych w art. 111 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym odpowiadał charakterowi pracy w poszczególnych grupach nauczycieli akademickich. W przypadku pracowników naukowo-dydaktycznych są to: praca naukowa, obowiązki dydaktyczne oraz zaangażowanie organizacyjne. W przypadku tego rodzaju pracowników charakterystyczne jest połączenie aktywności naukowej i dydaktycznej. W odróżnieniu od tej grupy pracownicy naukowcy są obowiązani jedynie do aktywności naukowej i organizacyjnej, a pracownicy dydaktyczni mają przede wszystkim realizować obowiązki z zakresu kształcenia i wychowywania studentów, obok których ustawodawca wymienia aktywność organizacyjną oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych. (Ł. Pisarczyk [w:] Akademickie prawo pracy. Komentarz do art. 107-

158 oraz 196-201a i 226 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, red. K. W. Baran, Warszawa 2015, art. 111).

Z ustaleń faktycznych wiążących Sąd Najwyższy w tamtej sprawie (II USKP 21/22) – tak jak i w niniejszej sprawie - wynikało, że ubezpieczony był zatrudniony na stanowisku pracownika naukowo-dydaktycznego, zatem miał do niego zastosowanie art. 111 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym również w zakresie wykonywania obowiązków, do których należy zaliczyć również te o charakterze naukowym. Wynikało to dodatkowo z postanowień Statutu, w tym § 46 ust. 1, który w zakresie obowiązków pracowników odwoływał się ogólnie do treści art. 111 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, bez szczegółowego wskazania ust. 5 tego przepisu. Ponadto z istoty umowy o pracę, z ubezpieczonym, zatrudnionym na stanowisku naukowo-dydaktycznym, wynikał obowiązek pracowniczy w postaci realizacji określonych prac naukowo-badawczych - ze względu na rodzaj umówionej pracy, tj. pracę pracownika naukowo-dydaktycznego. Na sferę aktywności naukowej (pracownicy naukowo-dydaktyczni oraz naukowci) składają się: prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych, a także rozwijanie twórczości naukowej albo artystycznej (w zależności od charakteru pracy). Oba elementy wskazane przez ustawodawcę (badania i twórczość) są ze sobą ściśle powiązane. W wielu dziedzinach twórczość stanowi bowiem rezultat pewnego procesu naukowego (badawczego), którego efektem mają być określone osiągnięcia naukowe. Dlatego prawidłowe wykonanie obowiązku nałożonego przez ustawę wymaga zarówno aktywności badawczej, jak i efektów procesu twórczego.

Sąd Najwyższy miał przy tym na uwadze, zgodnie z sugestią skarżącej, że w szczególny sposób ustawodawca traktuje nauczycieli akademickich zatrudnionych na uczelniach zawodowych, stanowiąc, że mogą oni - ale nie muszą - uczestniczyć w pracach badawczych, nie zastrzegając przy tym, iż chodzi tylko o pracowników dydaktycznych zatrudnionych na tych uczelniach. Podkreślił, że stwarza to sugestię, że w uczelniach tych nie można zatrudniać nauczycieli akademickich na stanowiskach naukowo-dydaktycznych i dydaktycznych, ale jedynie można wykonywać pracę na stanowiskach dydaktycznych i jednocześnie może to prowadzić do wniosku, że o ile na uczelniach zawodowych do prowadzenia prac naukowych mogą zostać zobowiązani np. wykładowcy, o tyle możliwości takiej nie ma w

przypadku pracowników dydaktycznych zatrudnionych na innych uczelniach. Odnosząc się do tego poglądu, Sąd Najwyższy zgodził się ze stanowiskiem doktryny, że art. 111 ust. 5 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym jest tak skonstruowany, że jego wykładnia gramatyczna może prowadzić do niezasadnego wniosku, iż nauczyciel akademicki zatrudniony w szkole zawodowej sam decyduje, czy uczestniczy w pracach badawczych (czyli nie ma takiego obowiązku), natomiast organ kolegialny wskazany w statucie może jedynie określić warunki ich prowadzenia, nie mogąc zobowiązać go do wykonywania takich prac (W. Sanetra [w:] Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz, red. M. Wierzbowski, Warszawa 2013, art. 111).

W konkluzji, jeśli w aktualnie rozpoznawanej sprawie ubezpieczona (D. K.), zatrudniona na stanowisku pracownika naukowo-dydaktycznego, powinna była realizować również obowiązki polegające na pracy naukowej, na co wskazuje treść umowy o pracę, statut uczelni, oraz przepisy ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, oznacza to, że nieoskładkowany przez płatnika przychód ze stosunku pracy zwany „stypendium naukowym” był przeznaczony na wynagrodzenie za realizację obowiązków umownych ubezpieczonego pracownika.

W związku z powyższym nie może być mowy o kwalifikowanym – w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. – naruszeniu przez Sąd drugiej instancji art. 111 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 111 ust. 5 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym w związku z § 1 ust. 1 Statutu Wyższej Szkoły.

W odniesieniu do przedstawianych problemów prawnych, Sąd Najwyższy w sprawie II USKP 21/22 rozstrzygnął również, że w przypadku wypłacanych przez skarżącą stypendiów naukowych w rozumieniu art. 21 pkt 39 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, trudno uznać te świadczenia za przychód ze stosunku pracy zwolniony z oskładkowania. Zgodnie z § 1 rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 r., podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiągany przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy, z zastrzeżeniem art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz § 2 tego rozporządzenia. Przepisy te zawierają zamknięty katalog wyłączeń przedmiotowych, to jest rodzajów przychodów ze stosunku pracy, które zwolnione są z oskładkowania. Katalog ten

powinien być ściśle interpretowany. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że prawo ubezpieczeń społecznych jest - ze swych założeń - prawem ścisłym i sformalizowanym, opartym na bezwzględnie obowiązujących normach, z wyłączeniem możliwości ich interpretowania z uwzględnieniem obowiązujących w prawie cywilnym reguł słuszności. Powoduje to konieczność ścisłego wykładania jego przepisów (por. np. uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 21 kwietnia 2010 r., II UZP 1/10, OSNP 2010 nr 21-22, poz. 267; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2005 r., III UK 120/05, OSNP 2006 nr 21-22, poz. 338; z dnia 26 lipca 2011 r., I PK 22/11, OSNP 2012 nr 19-20, poz. 235; z dnia 19 grudnia 2012 r., I UK 320/12, LEX nr 1308047). Skoro zatem katalog dostępnych w § 2 wyłączeń należy wyklądać ściśle, to trzeba przyjąć, że nie są zwolnione z oskładkowania świadczenia w katalogu tym niewymienione, a nie wymieniono w nim stypendiów naukowych.

W dalszej kolejności Sąd Najwyższy (w sprawie II USKP 21/22) miał na względzie, że zgodnie z art. 21 ustawy o podatku dochodowym, z podatku dochodowego zwolnione zostały określone przychody. Zwolnienie takie nie oznacza, że przychody te przestają być przychodami w rozumieniu art. 12 ust. 1 tej ustawy. Z kolei art. 4 pkt 9 ustawy systemowej odsyła do pojęcia przychodu w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym, a nie do art. 21 tej ustawy. Zatem zakwalifikowanie określonego przychodu jako zwolnionego na gruncie art. 21 ustawy o podatku dochodowym z opodatkowania podatkiem od osób fizycznych (zwolnienie przedmiotowe), nie wyklucza uznania tego przychodu jako oskładkowanego na gruncie systemu ubezpieczeń społecznych, który posiada własną, autonomiczną regulację w zakresie wyłączenia określonego rodzaju przychodów ze stosunku pracy z podstawy wymiaru składek. Regulacją taką jest § 2 rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 r., z którego treści nie wynika, że stypendia naukowe, jako przychód ze stosunku pracy, podlegają wyłączeniu z podstawy wymiaru składek. Przepisy ustawy systemowej posługują się pojęciem stypendium wyłącznie w kontekście stypendium dla osób bezrobotnych, stypendium sportowego czy stypendium doktoranckiego. Można dopatrywać się podobieństwa co do charakteru stypendium doktoranckiego do instytucji stypendium naukowego, jednak zgodnie z art. 18 ust. 4 pkt 2b ustawy systemowej, stypendia doktoranckie podlegają oskładkowaniu. Należy zatem stwierdzić, że gdyby intencją ustawodawcy było wyłączenie stypendiów naukowych

z oskładkowania, to wprowadziłby uregulowanie w tym zakresie w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych.

Wobec dokonania przez Sąd Najwyższy w sprawie II USKP 21/22 wykładni przepisów, które stały się przedmiotem rozbieżności w orzecznictwie, okoliczność ta (wskazywana rozbieżność) nie uzasadnia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2022 r., II USK 9/22 – dotychczas niepublikowane).

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c. (pkt 1). Rozstrzygnięcie zawarte w pkt 2. niniejszego postanowienia ma podstawę w art. 102 k.p.c.

[SOP]

[ł.n]